

1. KONGRES JUGOSLOVANSKIH ETNOLOGOV IN FOLKLORISTOV, ROGAŠKA SLATINA, 5. — 8. 10. 1983

Veliki kongres upov bi na kratko lahko označili takole: velika pričakovanja, mnogo vložnega truda, dobre zamisli, konkretne spodbude itn., toda sadove so videli samo optimisti. Taka označitev zahteva nekaj pojasnil: 1. tale zapis je moje povsem osebno razmišljanje o pobudi (skupni kongres), ki je bila že dolgo let navzoča med folkloristi in etnologi dobre volje, konkretizirala pa se je šele letos; 2. vrsto let sem spremljal pobude za skupni kongres, zato so mi nekatere stvari morda bliže. Prav zato pišem o njih, čeprav se kot neposrednemu organizatorju to ne bi „spodobilo.“

Kljub nekajletnim vsejugoslovanskim pripravam na skupni kongres, ta ni prinesel tistega, kar smo pričakovali. Kal neuspeha smo slutili že pred leti, ko je v jugoslovanski etnološki in folkloristični srenji oživela misel po skupnem delu, z njo pa so oživeli tudi odpori do skupnega kongresa, ki so se najbolj pokazali tedaj, ko je Slovenija s konkretnimi kongresnimi temami in predlogi nastopila na Hvaru pred jugoslovanskimi folkloristi. Nekakšen histeričen sprejem predloga o skupnem kongresu je prirediteljem napovedoval težke ure. To se je potrdilo tudi na skupni seji predsedstev folkloristov in etnologov decembra 1982 v Beogradu, ko folkloristi niso bili sposobni predlagati svojih kongresnih tem. Sprejeli smo nekaj kompromisov, ki naj bi našo skupno pobudo ohranili vsaj do kongresa v Rogaški Slatini. Tu pa se je izkazalo, da je naša strokovna in znanstvena skupnost le obvezna in celo neprijetna formalnost kongresa v Sloveniji. Že prvi večer, ki je bil predviden za skupno sejo obeh predsedstev, sta se ti po nerodnosti (?) etnologov ločili in sta delali ločeno, kar je bilo seveda dobrodošlo „minerjem“ iz folklorističnih vrst. Zato tudi ni čudno, da na redni letni skupščini etnologov ni bilo folkloristov, na folkloristični pa ne etnologov, čeprav bi si tudi v organizacijskem pogledu imeli drug drugemu marsikaj povedati. Ločenost je bila še usodnejša v vsebinskem pogledu. Ni nam namreč uspelo prepričati republiških društev, da bi na skupnem kongresu obravnavali le eno ali največ dve za obe društvi zanimivi temi, ki bi jih podpirali tudi strokovnjaki v sekcijah, ki bi svoje delo „podredili“ naslovu glavne — plenarne teme. Ostala je že znana razdrobljenost, ki je omogočila, da so se po olimpijskem načelu — važno je sodelovati — znašli na kongresu tudi referati, ki se ne bi smeli pojaviti niti kot srednješolske naloge, kaj šele kot strokovni ali celo znanstveni teksti. (To velja predvsem za književno sekcijo in za plenarno temo Po sledih najstarejše kulturne dediščine).

Tudi prva in zelo obetajoča plenarna tema Težnje v povojni jugoslovanski etnologiji in folkloristiki in diskusija sta pokazali, da manjka skupne

volje in da ni vsem do tega, da bi naredili „inventuro“ v stroki. Kljub predhodnim „navodilom“ organizatorja so bili republiški referati zelo neizenačeni (nekatera društva pa referatov sploh niso poslala), kar kaže na različne metodologije in poglede. To je dobro, ni pa dobro, da se o teh razlikah v Rogaški Slatini nismo več pomenili, da je vsak videl le svojo pot in bil prepričan o svoji pravilnosti in ni znal prisluhniti pobudi drugega. V samozadovoljstvu lastne pomembnosti jih je večina čakala, da bo neprijetna „teoretična“ tema minila. Mogoče pa je nastal molk prav zato, ker smo prišli do spoznanja, da jugoslovanska etnologija in folkloristika drsita v nevarna območja nekritičnosti, pozitivizma in neznanstvenosti. Ta možnost je bila kot provokativno vprašanje ponujena tudi razpravljalcem v Rogaški Slatini, a jo je večina z diplomatsko fineso obšla, tako da se nikomur od „nasprotne“ strani ne bi mogel zbuditi dvom, da je pri nas doma kaj narobe. Vendar pa je presenetila mirnost v razpravah, kar si razlagam s tem, da so bili razpravljalci vseeno obzirni do skupnega kongresa ali pa so se bali, da kritika kakor bumerang prileti nazaj nanje.

Kar najbolj preseneča, pa tudi osuplja, pa je dejstvo, da je večina udeležencev prišla na kongres nepripravljena. Organizator se je potrudil, vloženi so bili tudi precejšnji družbeni denarji, da je zbornik referatov izšel mesec dni pred kongresom, kar se je zgodilo prvič v 30 letni zgodovini folklorističnih kongresov. Drugod po znanstvenem svetu je predkongresno gradivo nekaj običajnega, saj omogoča uspešno delo, večjo aktivnost v razpravah in boljše delovne rezultate.

Nekateri pa so na našem kongresu prvič slišali, da referatov ne bodo brali, nekateri za zbornik niso vedeli, večina pa gradiva sploh ni pregledala in prebrala. In ko je vsakokratni voditelj razprave na kongresu odprl diskusijo, je bilo seveda veliko tišine ali pa so se k besedi prijavili že „abonirani“ diskutanti, za katere je znano, da navadno govorijo mimo teme. Dve skrajnosti v diskusiji sta predstavljali 3. plenarna tema, kjer diskusija ni in ni mogla zaživeti, in muzikološka sekcija, kjer je bila diskusija izvrstno pripravljena in udeleženci dobro pripravljene na pogovor. Tu je diskusija potekala kar cel dan. Nepripravljenost in zaverovanost le v svoj referat se je pokazala tudi v književni sekciji, čeprav so nekateri njeni stalni člani vedno najglasnejši kritiki drugih in veliki zagovorniki znanstvene misli. Okrogla miza o vprašanju etnosa in narodnosti pa je še enkrat pokazala, kako čisto nič nismo pripravljene poslušati sogovornika, kako se otepamo vsake pobude, ki ni zrasla na našem zelniku, čeprav je ta že zdavnaj do golega oskubljen. Ignoriranje znanstvenosti, pa tudi organizatorjevega dela in družbenega denarja je bila osupljiva.

Ignoranca (tako se mi dozdeva) temelji še v tretji nesimpatičnosti kongresa, . priseganju na tradicijo. Ta pravi, da se ne sme nič spremeniti, da je najbolje, da kongresi ostanejo le poštni predal za ponavljajoče domače naloge in družabno srečanje. Nič se ne sme spremeniti. Zato seveda ni možen sporazum, da bi se zaradi stabilizacije, pa tudi zato

ker si nimamo kaj povedati, pa zato, da bi se približali etnologom, sestajali le vsaki dve leti. Niti tega nismo sprejeli, da bi se še enkrat našli skupaj z etnologi in antropologi pred svetovnim antropološkim in etnološkim kongresom. Kdor hoče v skupnost, naj se torej ravna po nas, mi se po drugih ne bomo! To velja za obe zvezi, saj tudi etnologi niso dosti premišljevali o bodočem skupnem delu, ki bi mogoče narušil njihov dnevni red. Samozadovoljstvo in republiški egoizmi ne dopuščajo, da bi se stvari v doglednem času premaknile na bolje. Takoj moram reči, da nisem pričakoval, da bi morali etnologi in folkloristi zdaj za vsako ceno in vsako leto tičati skupaj, toda domišljjal sem si, da bomo vsi skupaj pokazali več pripravljenosti in skupne volje in da si bomo zaradi znanstvene nuje, pa tudi zaradi materialnih možnosti bolj prizadevali za skupno delo. Vendar je bilo prav skupno delo marsikateremu udeležencu kakor rdeča ruta biku in čakali so, da neprijetni skupni kongres v Rogaški Slatini mine. Minil je, toda mislim, da nobeno republiško etnološko in folkloristično društvo v Jugoslaviji, prav tako tudi zvezi, od Rogaške Slatine naprej, ne bodo smeli in ne bodo mogli več mimo prvega skupnega kongresa, saj je bil to korak naprej tako v organizaciji kakor v prizadevanjih za drugačno vsebino in za enotnejši nastop. Prvi skupni kongres do neke mere vsaj moralno obvezuje vse. Najbrž je to spet le še ena mojih utopij. Če si ogledamo stare številke Glasnika, vidimo, kolikokrat so bile pozitivne pobude in kritike že napisane, prav ob kongresih, pa se vendar ni nič spremenilo. Zgleda, da folkloristi in etnologi ostajajo najzvestejši ohranjevalci tradicije in „svetinj“, ki so včasih že nadležne). Škoda je, velika škoda, vendar sem prepričan, da je bil 1. skupni kongres tudi zadnji. Ob odnosu, kakršen se je pokazal v Rogaški Slatini, mogoče sploh ni česa obžalovati, vendar čutim, da bosta že naslednja kongresa etnologov in folkloristov velik korak nazaj, ker bosta ločena. Že zdaj v naših strokah capljamo za drugimi in potem še zavestno silimo nazaj. Žal je hudo resnična ugotovitev nekega udeleženca kongresa, ki je dejal, da bodo tudi v bodoče reševali stroko le zagreti posamezniki in da je kongres pokazal, da so etnološka in folkloristična povezovanja v Jugoslaviji možna le prek posameznikov iz različnih republik in posameznih ustanov. To je res, toda zakaj mora biti tako?

Splošna ignoranca na kongresu se je pokazala tudi v odnosu do jezika. Predstavljal sem si, da vsaj med etnologi in folkloristi razumevanje slovenščine ni problem in da ni potrebno vsako leto posebej prepričevati, kako naj bi na kongresu govorili slovenski referenti in razpravljalci. A žal smo kot diskutanti in organizatorji večkrat govorili v prazno, kar je bilo nekajkrat usodno tudi za diskusijo, saj nas je razumela le peščica kolegov iz Zagreba, Beograda in Skopja. Resnično nismo pričakovali od kolegov, ki obvladajo veliko svetovnih jezikov in so nekateri kot terenci tudi strokovnjaki za najrazličnejše narečne odtenke svojega jezika, da bodo zahtevali od slovenskih kolegov, da doma gvorijo srbohrvaško.

Naše vztrajanje pri slovenščini ni samo trmasto sklicevanje na ustavne pravice, temveč že zaradi večkrat povedanega, da smo v neenakopravnem položaju, če moramo v strokovni in znanstveni razpravi svoje misli prevajati še v drug jezik, drugi pa se lahko izražajo v materinščini. To sem že večkrat omenil na naših kongresih, vendar nekateri tudi tega niso razumeli, čeprav je bilo povedano v srbohrvaščini.

Ni pa vse črno. Čeprav je bilo pozitivnih rezultatov kongresa v primerjavi z negativnimi manj, pa jih zato ne gre zanemariti. Velikanski napredek je bil že v tem, da je skupni kongres sploh bil, da so se srečali etnologi in folkloristi in se začeli spoznavati in „otipavati“. Prepričan sem, da je že prvič odpadel marsikateri predsodek in da bo delo ob ponovnem srečanju zato lažje steklo. Mladi ljudje brez „zgodovinskih“ predsodkov obeh ved so se nekajkrat resno zagrizli v skupne probleme, to pa obeta tudi drugačno delo v prihodnosti.

Kdor je večkrat spremljal delo folklorističnih in etnoloških kongresov ve, da je bil zadnji kongres kljub pomanjkljivostim in ignoranci v vsebinskem in organizacijskem pogledu velik korak naprej. To pa je bistveno in na tem moramo graditi naprej. Žalost in jeza v tem zapisu sta torej le zato, ker se stvari ne premikajo tako hitro, kakor bi se lahko in za kar so dani vsi pogoji.

MARKO TERSEGLAV

ETNOLOŠKA ZBIRKA POKRAJINSKEGA MUZEJA KOPER

Ob 70-letnem jubileju je bila v Pokrajinskem muzeju v Kopru javnosti predstavljena obnovljena muzejska stavba in odprta samostojna etnološka zbirka na Gramscijevem trgu. Poudarek slavnostim ob otvoritvi je dalo zborovanje Društva muzealcev Slovenije in spremljajoči kulturni program s strokovnima ekskurzijama v Raven in tržaško okolico.

Koprška etnološka zbirka je dobila ustrezne prostore v prenovljeni gotski stavbi, ki jo je v celoti obnovil Medobčinski zavod za spomeniško varstvo iz Pirana z denarno podporo koprške in republiške Kulturne skupnosti.

Težišče etnološkega raziskovanja je predstavljala istrska kultura v najširšem smislu. Tako smo pritlične prostore namenili oblikovanju s kamnom kot dominantnim materialom v istrskem okolju, v prostorih prvega nadstropja pa prikazujemo oblikovanje s tekstilom. Osrednji temi sta bili izhodišče za spoznavanje in vključevanje drugih področij vaške in mestne kulture. S sprotimi raziskavami bomo zato zbirko postopno dopolnjevali, da pa bi jo obiskovalcem kar najbolj približali, name-